

Ο Κωστής Παλαμάς γεννήθηκε στην Πάτρα στις 13 Ιανουαρίου του 1859 από γονείς που κατάγονταν από το Μεσολόγγι και πέθανε στην Αθήνα στις 27 Φεβρουαρίου 1943. Η κηδεία του έμεινε ιστορική, καθώς μπροστά σε έκπληκτους Γερμανούς κατακτητές, χιλιάδες κόσμου τον συνόδευσαν στην τελευταία του κατοικία, στο Α΄ νεκροταφείο Αθηνών, ψάλλοντας τον εθνικό ύμνο. «Σε αυτό το φέρετρο ακουμπάει η Ελλάδα» είπε εύστοχα ο ποιητής Άγγελος Σικελιανός.

Ο Κωστής Παλαμάς, μία από τις κορυφαίες πνευματικές φυσιογνωμίες τού νεότερου ελληνισμού, θεωρείται ως ένας από τους τρεις κορυφαίους ποιητές όλων των εποχών και ο νεότερος εθνικός ποιητής μας.

Ο Ολυμπιακός Ύμνος που έγραψε το 1895, ο επίσημος ύμνος του Ολυμπιακού Κινήματος από την Ολυμπιάδα της Ρώμης το 1960, ανακρούεται στις τελετές έναρξης και λήξης κάθε Ολυμπιάδας, και έχει μεταφραστεί σε σχεδόν όλες τις γλώσσες του κόσμου.

Το 1907 ο Κωστής Παλαμάς έγραψε το ποίημα "Ο γκεμιστής" και το αφιέρωσε στο διπλωμάτη, πολιτικό και λογοτέχνη Ίωνα Δραγούμη.

Ο γκεμιστής (1907)

Στον Ίωνα Δραγούμη

Ακούστε. Εγώ είμαι ο γκεμιστής, γιατί είμ' εγώ κι ο χτίστης,
ο διαλεκτός της άρνησης κι ο ακριβογιάς της πίστης.
Και θέλει και το γκεμισμα νου και καρδιά και χέρι.
Στου μίσους τα μεσάνυχτα τρέμει ενός πόθου αστέρι.
Κι αν είμαι της νυχτιάς βλαστός, του χαλασμού πατέρας,
πάντα κοιτάζω προς το φως το απόμακρο της μέρας.
Εγώ ο σεισμός ο αλύπητος, εγώ κι ο ανοιχτομάτης·
του μακρεμένου αγναντευτής, κι ο κλέφτης κι ο απελάτης·
και με το καριοφίλι μου και με το απελατίκι
την πολιτεία την κάνω ερμιά, γη χέρσα το χωράφι.
Κάλλιο φυτρώστε, αγριαγκαθιές, και κάλλιο ουρλιάστε, λύκοι,
κάλλιο φουσκώστε, πόταμοι, και κάλλιο ανοίχτε, τάφοι,
και, δυναμίτη, βρόντηξε και σιγοστάλαξε, αίμα,
παρά σε πύργους άρχοντας και σε ναούς το Ψέμα.
Των πρωτογέννητων καιρών η πλάση με τ' αγρίμια
ξανάρχεται. Καλώς να 'ρθεί. Γκεμιζώ την ασκήμια.
Είμ' ένα ανήμπορο παιδί που σκλαβωμένο το 'χει
το δείλιασμα, κι όλο ρωτά και μήτε ναι, μήτε όχι
δεν του αποκρίνεται κανείς και πάει κι όλο προσμένει
το λόγο που δεν έρχεται, και μια ντροπή το δένει.
Μα το τσεκούρι μοναχά στο χέρι σαν κρατήσω,
και το τσεκούρι μου ψυχή μ' ένα θυμό περίσσο.
Τάχα ποιός μάγος, ποιό στοιχειό τού δούλεψε τ' ατσάλι
και νιώθω φλόγα την καρδιά και βράχο το κεφάλι,
και θέλω να τραβήξω εμπρός και πλατωσιές ν' ανοίξω,
και μ' ένα Ναι να τιναχτώ, μ' ένα Όχι να βροντήξω;
Καβάλα στο νοητάκι μου, δεν τρέμω σας, όποιοι είστε·
γρικόω, βγαίνει από μέσα του μια προσταγή: Γκεμισίστε!

Οι στίχοι του εθνικού μας ποιητή χαρακτηρίστηκαν από κρατικό λειτουργό «λίβελλος εναντίον του έθνους» ενώ 13 χρόνια μετά το θάνατο του ζητήθηκε να προσαχθεί στο δικαστήριο «να καταδικαστεί για εσχάτη προδοσία και να κρεμαστεί».

Οι «Βουρκωμένες μέρες» είναι μια συλλογή κειμένων, που διηγούνται ιστορίες ανθρωπιάς στο πιο απάνθρωπο ιστορικό πλαίσιο, αυτό του δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου και του Εμφύλιου που ακολούθησε. Τα 14 διηγήματα, με ήρωες ανθρώπους του μόχθου, της πάλης για κοινωνική απελευθέρωση, ανθρώπους καθημερινούς, κυνηγημένους από το παρακράτος, θύματα μιας αχαλίνωτης μισαλλοδοξίας, στέκονται εκεί αντίκρυ μας με μάτια απορημένα σ' ένα ατέλειωτο «γιατί». Με αδρό, πλούσιο, παραστατικό λόγο καταγράφει τις ταλαιπωρίες ενός λαού που υφίσταται τη βία μέσα στις φυλακές και τις εξορίες, ενός λαού όμως αλύγιστου, περήφανου, που ψάχνει για φως και ελπίδα.

Το βιβλίο όμως εκρίθη από την Ασφάλεια «αντεθνικό και επαναστατικό».

Στη δίκη που έγινε την Τρίτη, 13 Μαρτίου του 1956, με τον εμφυλιοπολεμικό νόμο 509/47, η Εισαγγελία είχε προσάψει στον Μενέλαο Λουντέμη την κατηγορία ότι είναι έργο υπονομευτικό και αντεθνικό και ότι η δημοσίευσή του αποτελεί προπαρασκευαστική πράξη εσχάτης προδοσίας.

Ο Λουντέμης μαζί με τους τρεις συγκατηγορούμενους εκδότες του βιβλίου, Ν. Αμπατιέλο, Γ. Χριστοδουλάκη και Ι. Γαμβιέλο είχαν μεταχθεί στην Αθήνα από τον Αη-Στράτη, όπου βρίσκονταν εκτοπισμένοι, για να δικαστούν.

Συνήγορος του Μενέλαου Λουντέμη ήταν ο Κεφαλλονίτης δικηγόρος Γιώργος Θεοτοκάτος, Ο υπερασπιστή των καταδωκομένων αγωνιστών στα κακουργοδικεία και έκτακτα στρατοδικεία. Από το 1950 μέχρι το 1958, ήταν υπεύθυνος δικαστικού του ΚΚΕ που ήταν σε κατάσταση βαθιάς παρανομίας συμμετείχε σε όλες τις μεγάλες δίκες των Νίκου Μπελογιάννη, Αντώνη Αμπατιέλου, Νίκου Καλούδη, του Χαρίλαου Φλωράκη και άλλων.

Μάρτυρες υπεράσπισης ήταν ο Άγις Θέρος (πρόεδρος της Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών), ο Γιώργος Θεοτοκάς (λογοτέχνης), ο Θ. Συνοδινός (διευθυντής της Λυρικής Σκηνής), ο ποιητής Κώστας Βάρναλης, ο Στράτης Δούκας (γενικός γραμματέας της Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών), ο Ασημάκης Πανσέληνος (λογοτέχνης) και ο Κώστας Κοτζιάς (θεατρικός συγγραφέας και εκδότης) που υποστήριξαν ότι το βιβλίο του **«είναι ένα εξαιρετικό έργο, γεμάτο αγάπη για τον άνθρωπο και πίστη στην πορεία του προς το μέλλον».**

Μάρτυρες κατηγορίες ήταν ο Ιωάννης Καραχάλιος (βασικός μάρτυρας υπεράσπισης των βασανιστών της χούντας Μάλλιου, Μπάμπαλη και σια που έγινε στο Κακουργιοδικείο Χαλκίδας το Νοέμβρη του 1975), ανώτερος αξιωματικός της Γενικής Ασφαλείας και ο επίσης ασφαλίτης Χ. Γραμμένος. Οι μάρτυρες υποστήριξαν ότι το βιβλίο του είναι **«αντεθνικού και ανατρεπτικού περιεχομένου» και «προπαγανδίζει τις πολιτικές του ιδέας, θίγει την έννοια του κράτους, κλονίζει την εμπιστοσύνη του λαού στη Δικαιοσύνη, καλλιεργεί το μίσος».**

Κατά την εξέταση του μάρτυρα Καραχάλιου, ο οποίος διάβασε αποσπάσματα από το βιβλίο του Λουντέμη για να αποδείξει τους ισχυρισμούς του, ο συνήγορος των κατηγορουμένων κ. Θεοτοκάτος διάβασε στίχους των οποίων δεν αποκάλυψε τον ποιητή και ρώτησε τον μάρτυρα αν οι στίχοι αυτοί είναι ανατρεπτικού χαρακτήρα. Το περιστατικό αποτυπώνεται ανάγλυφα στο βιβλίο του δημοσιογράφου Λάμπρου Ζιώγα: (Λάμπρου Ζιώγα, *Η δίκη του Μενέλαου Λουντέμη*)

Στην εξέταση του μάρτυρα Καραχάλιου, ο Θεοτοκάτος (συνήγορος του Λουντέμη) πήρε απ' το τραπέζι ένα πανόδετο βιβλίο με γαλάζια ξεθωριασμένα εξώφυλλα, το άνοιξε και άρχισε να απαγγέλει, καθαρά και βροντόφωνα για να μπορούν να τον παρακολουθούν όλοι:

*«Ακούστε. Εγώ ειμαι ο γκρεμιστής, γιατ' είμ' εγώ κι ο χτίστης,
ο διαλεχτός της άρνησης κι ο ακριβογιός της πίστης.
Και θέλει και το γκρέμισμα νου και καρδιά και χέρι.
Στου μίσους τα μεσάνυχτα τρέμει ενός πόθου αστέρι.
Κι αν είμαι της νυχτιάς βλαστός, του χαλασμού πατέρας,
πάντα κοιτάζω προς το φως το απόμακρο της μέρας.
Εγώ ο σεισμός ο αλύπητος, εγώ κι ο ανοιχτομάτης
του μακρεμένου αγναντευτής, κι ο κλέφτης κι ο απελάτης
και με το καριοφίλι μου και με το απελατίκι
την πολιτεία την κάνω ερμιά, γη χέρσα το χωράφι.»*

Εδώ ο Θεοτοκάτος σταμάτησε, στράφηκε προς το μάρτυρα και είπε:

«Περιμένω ν' ακούσω τη γνώμη σας γι' αυτό το κείμενο κύριε μάρτυς».

Ο Καραχάλιος όμως σιωπούσε. Ύστερα από λίγο είπε:

«Δεν μπορώ να εκφράσω γνώμη μόνο από ένα απόσπασμα».

«Τότε παρακαλώ τον πρόεδρο να μου επιτρέψει να συνεχίσω», είπε ο Θεοτοκάτος.

«Κάλλιο φυτρώστε, αγριαγκαθιές, και κάλλιο ουρλιάστε, λύκοι,
κάλλιο φουσκώστε, πόταμοι, και κάλλιο ανοίχτε, τάφοι,
και, δυναμίτη, βρόντηξε και σιγοστάλαξε, αίμα,
παρά σε πύργους άρχοντας και σε ναούς το Ψέμα.
Των πρωτογέννητων καιρών η πλάση με τ' αγρίμια
ξανάρχεται. Καλώς να 'ρθεί. Γκρεμίζω την ασκήμια»

Σταμάτησε πάλι ο συνήγορος και ξαναρώτησε το μάρτυρα:

«Μήπως τώρα κύριε μάρτυς, σχηματίσατε γνώμη;»

Αντί για απάντηση ο μάρτυρας ρώτησε:

«Τίνος είναι αυτό το βιβλίο;»

«Γιατί, κύριε μάρτυς, σας ενδιαφέρει;»

«Ναι, με ενδιαφέρει».

«Γιατί σας ενδιαφέρει; Εσείς είπατε προηγουμένως ότι για να σχηματίσετε άποψη για κάποιο έργο δεν σας ενδιαφέρει ο συγγραφέας αλλά το περιεχόμενο και μόνο αυτό».

«Μα ξέρετε, κύριε συνήγορε... Όταν γνωρίζουμε το συγγραφέα μπορούμε να καταλάβουμε καλύτερα τι λέει. Λοιπόν πείτε μου, σας παρακαλώ, τίνος είναι για να μπορέσω να κρίνω και να εκφέρω γνώμη».

«Δεν θα σας τον πω, γιατί αυτό αντιβαίνει στη συμφωνία που κάναμε πριν λίγο. Κι ύστερα εσείς μόνος σας είπατε ότι κρίνετε αντικειμενικά ένα λογοτεχνικό έργο. Το κρίνετε απ' το περιεχόμενο κι όχι από το συγγραφέα του».

Εδώ επέμβηκε ο εισαγγελέας :

«Τέλος πάντων, κύριε συνήγορε, θα μας τον πείτε καμιά φορά αυτόν το συγγραφέα του κειμένου;»

Ο Πρόεδρος Φαρμάκης, που είχε χάσει φαίνεται την υπομονή του, γύρισε προς τον εισαγγελέα και του είπε:

«Αφήστε, κύριε εισαγγελέα. Κάποιος του ίδιου φυράματος με το Λουντέμη θα είναι κι αυτός».

Ο Θεοτοκάτος ήρεμος άνοιξε το βιβλίο για να συνεχίσει το διάβασμα.

Βλέποντας τον ο πρόεδρος τινάχτηκε πάνω σαν να τον σούβλισαν με πυρωμένα σουβλιά και είπε ουρλιάζοντας:

«Κύριε συνήγορε, δεν σας επιτρέπω να συνεχίσετε. Δεν σας επιτρέπω να διαβάσετε ενώπιόν μας τέτοια κείμενα. Αυτό που διαβάσατε δεν είναι ποίημα, είναι λίβελλος εναντίον του έθνους, είναι ένα κείμενο αντεθνικόν, που πρέπει να κατασχεθεί και να καταστραφεί αμέσως, ενώ εκείνος που το 'γραψε, αν δεν έχει καταδικαστεί μέχρι τώρα, πρέπει να καθίσει στο εδώλιο μαζί με τον πελάτη σου, να καταδικαστεί για εσχάτη προδοσία και να κρεμαστεί... Αυτός δεν είναι Έλληνας, είναι προδότης, εχθρός της πατρίδας...» είπε ο πρόεδρος και καθίσε.

Έτρεμε ολόκληρος από το θυμό του.

«Κύριε πρόεδρε», είπε τότε ο Θεοτοκάτος, **«ομολογώ πως τέτοιο λαβράκι δεν το περίμενα στα δίχτυα μου. Εγώ αλλού ψάρευα»,** συμπλήρωσε, δείχνοντας τον μάρτυρα κατηγορίας.

«Το ποίημα που απήγγειλα πριν λίγο ενώπιόν σας και που εσείς το χαρακτηρίσατε λίβελλον εναντίον του έθνους, αντεθνικόν κλπ κλπ είναι απόσπασμα απ' το γνωστό ποίημα "Ο εκδικητής" που κυκλοφορεί σήμερα στην Ελλάδα ελεύθερα και διαβάζεται από όλους τους Έλληνες. Εκείνος που το 'γραψε και που, κατά τη γνώμη σας, πρέπει να δικαστεί για προδοσία, δεν είναι άλλος από τον εθνικό μας ποιητή, Κωστή Παλαμά, που όλο το έθνος τον διαβάζει, τον αγαπά και τον τιμά. Ναι, ο Κωστής Παλαμάς, κύριε πρόεδρε. Και για να πεισθείτε καταθέτω το βιβλίο με τα γκρίζα εξώφυλλα λέγοντας: Όσο προδότης είναι, κύριε πρόεδρε, ο εθνικός μας ποιητής, άλλο τόσο είναι προδότης κι ο Λουντέμης, που έγραψε το βιβλίο «Βουρκωμένες μέρες» και για το οποίο τόσο λυσσαλέα διώκεται».

Ο Λουντέμης αθωώθηκε χωρίς όμως να αφεθεί ελεύθερος αλλά καταδικάστηκε το βιβλίο διότι περιείχε «αδίκους αιτιάσεις κατά του κρατούντος κοινωνικού καθεστώτος» και διατάχθηκε η δήμευση των αντιτύπων που είχαν κατασχεθεί.

ΗΘΩΩΘΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΠΛΗΜΜΕΛΕΙΟΔΙΚΕΙΟΥ
Ο ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΛΟΥΝΤΕΜΗΣ ΔΙΑ ΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ

[illegible]

Ἡ βίαια τοῦ Μενέλαου Λουτιερὰ καὶ τῶν χαρακτηρισθέντων ὡς συνεργατῶν τοῦ Ν. Αἰμπάτιελου, Γ. Χριστοδωλῶρα καὶ Γ. Γαυβίλια διεξήχθη ἐνώπιον τοῦ Α. τὰν μέλους Πλημμελειολογίου προέδρου, συνειστέτατος μέλου των ποινικῶν ὁρῶν, ἡ ἀποφασίς δὲ ἐξεδόθη ἰσὺς τὸ ὁπὸνωμα. Οἱ κατηγορουμένοι μετὰβήσαν ἐπὶ τοῦ ἐξ Ἀγίου Εὐσταθίου, πρὶν ἐκδοθῆναι ἐκ τοῦ κελύφους.

Εν όψει εφ'αυτήν οι μαρτυρίες τα-
 ς ηγορίας εφ'αυτήν διευκρινίζονται. Κα-
 ρυμωμένοι και οι Γερμανοί υπηρέτες.
 Τις τις των Γερμανών Διοικήσεων. Ούτοι
 υπηρέτησαν ότι τα εν τω πύλλω διηγή-
 ρηται είναι φανερά και αναμενόμενα
 γεγονότα.

ΟΠΟΥ Ο ΠΑΛΑΜΙΣ
ΒΕΛΠΕΙΤΑΙ ΑΝΤΕΘΝΙΚΟΙ ..

Κατά την εξέταση του μάρτυρα Κωνσταντίνου Α. έπεισε απένανθεν οποσδήποτε αμφιβολία ότι ο βιβλίον του Λουκά έδωκεν απεδείξει ταύτην ισχυρισμού του, έσπευγας τον κατηγορησέναι « έστειλόντες απένανθεν ολίγους των όσων έιναι απελάττει τον πρηνήν «οι έρώτησε τον μάρτυρα όν και τί στίχους ούτοι είναι άνωτέρω του παρατίθενται.

4. ΑΝ ΕΥΡΕΤΕ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΤΟΥ
ΕΙΝΑΙ ΕΝ ΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ
ΕΛΠΙΣΤΕΙΤΕ

Ἰουλιανὸς ὁ Νότιος λέγει καὶ λέγει ὅτι ἐν
ἔργῳ εἶναι ὁμοιωτικόν ἢ ἰσοειδὲς αὐτὸ τὸν
συμφορῆτα!

Μάρτυς ὅτι οὐκ ἔστιν τὸν ἀντα-
 εἶς, ἔστιν ἐπὶ τῇ γῇ.

[illegible]

Ἰουλιανὸς· Ὁχι, δὲν ἐὰν πᾶς τὸν πῦρ
Νὰ μετ' ἀποκτείνῃς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις
ἢ ὅτι

Προβλεπόμενα "Ε. ταμεία είναι τοῦ ἰδίου
καρδιοπαθολογικοῦ καὶ τοῦ Αἰματολογικοῦ

Τηνέχνηος Εἶναι τοῦ ἀντικειμένου πρὸς ποιη-
τικόν, τὸν Πλάτωνα ὁμοιωτῶς οὐκ ἔπειτα
ἀποδοσε ἅν τὴν πρῶτην ἐνὶ δὲ ἄλλῃ μὲν

Οι αναγκασθέντες στίχει προέρχονται από την γνωστή ποιητική συλλογή του Παύλου «Δειλοί επί Ιερώνυμ Ιτίσις».

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΙΣ ΥΠΕΡΑΙΝΙΣΕΩΣ

Ἐπειδόθησαν ἐν αὐτοῖς οἱ ῥήτορες
ὑποσχεσίως κ.ο. Ἄγις Θίρος, Πρό-
εδρος τῆς Ἐταιρίας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν,
Γ. Θεοδοῦς, λογοτέχνης, Θ. Ιουδινόπου-
λος, διευθυντὴς τῆς Ἀριστεῆς Ἰκθῆς, Ἀσπρ.
Παπαλέων, λογοτέχνης, Κ. Κετζίης,
θεατρικὸς συγγραφεὺς καὶ ἐκδότης, Γ.
Δούκας, τακτικὸς γραμματικὸς τῆς Ἐται-
ρίας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν καὶ ὁ ποιητὴς
Κ. Βάρδαλης. Πόττες, ἐμπειρίαι, χα-
ρακτήριον τὸ βιβλίον ἀσπιδρώς λογοτε-
χνικοὶ καὶ καθόλου ἀνθεκτικὸς περιχορί-
ων, εἶναι δὲ ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὴν συ-
γγραφὴν (ὦν καὶ παραγράφαι μὴ ἰδιαιτέρως
συμφασίαν τῆς ὀβριότητος καὶ ἀσθενεί-
ας).

Ἀποκρίσας ἀπελογήθησαν ὁ Μεν. Λουκ.
τῆς καὶ οἱ λοιποὶ κατηγορούμενοι καὶ
ἠγόρευεν ὁ Εὐαγγελιστής, ὁ ὅστις ἐξέ-
ρασε μὲν τὴν συμπόσιν καὶ τὴν ἐκτι-
μητὴν τοῦ πρὸς τοὺς ἀδελφούς τοῦ πτω-
χοῦ, ἐξήγαγεν οὖν καὶ ἐκτελεσθὲν ἵνα
οἱ κατηγορούμενοι Τίσις ἠγόρευον
οἱ συγγενεὶ καὶ κατηγορούμεται κ.λ.
Ἡλιού, Γαλιλαῖος, Βελσαζάρος καὶ Πα-
πᾶς, ἐξηγοῦντες τὴν ὁδὸν τὴν κατὰ
χορονομίαν.

Η ΑΘΩΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Τὸ δικαστήριον ἐξέτασε καὶ τὴν Σου-
κκα τὴν ἀποφασίσαντες, διὰ τῆς ἑποίως
ἐκτέλει ἰδίως μὲν τοὺς κατηγορουμέ-
νους, ἐπεμύσαντες ἡμῶς τὴν διενεργησάμε-
νην ἐκτέλεσιν τοῦ βιβλίου.

ΟΙ εὐαγγέλιον ἠδύμωσαν οὗτοι καὶ ἀποκρί-
νοντες ἔσαν κατὰ τῆς ἀποφάσεως ἣ ἀπορία
ἐν τῷ ἔθνει τούτῳ καταγεγραμμένους ὁμο-
γενήτως διὰ τὴν τὴν ἀποστόλιν.

Πηγή ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ /Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Εφημερίδων και Περιοδικού Τύπου
Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ 15.3.1956 σελ.5/ <http://efimeris.nlg.gr/ns/pdfwin.asp?c=64&dc=15&db=3&da=1956>